

DALIA SOFER

OMUL TIMPULUI MEU

Traducere din limba engleză și note de
MIHNEA GAFIȚA

CORINT
FICTION

1

În jurul meu, parcă era o colonie de furnici de mașini negre. În buzunarul hainei, într-o cutiuță de bomboane mentolate, aveam ascunsă cenușa tatălui meu, Sadegh Mozafarian, care murise de două săptămâni și pe care nu-l mai văzusem de treizeci și opt de ani. Iar lângă mine, pe bancheta din spate a limuzinei, stătea șeful meu, Ministrul Afacerilor Externe. Delegația iraniană, compusă din ministru, eu, doi traducători și vreo șase inși care ne păzeau, avea deplasarea limitată la doar câteva străzi newyorkeze, dincolo de care nu ne era îngăduit să mergem.

— Parc-am fi într-o nenorocită de-nchisoare, i-am spus ministrului, în acea primă zi de Adunare Generală a Națiunilor Unite, când mi-am dat seama că eram ținuți închiși ca într-un perimetru-fantomă, înconjurat cu sârmă ghimpată.

— Nici chiar așa, a zis el. Dumnezeu, dintre toți, ar trebui să știi cum stă treaba.

Optimismul îi fusese pus la încercare pe toată durata călătoriei. O dată în plus, promisiunile pe care ni le făcuseră americanii fuseseră încălcate, scuza cea mai recentă fiind o altercație între cele două Marine militare, a noastră și-a lor, în Golful Persic. Ei au arătat cu degetul înspre est, către

ayatollahii noștri cu aer de sfincși, care, la rându-le, s-au repezit la pupitrele rugăciunilor de vineri seara și-au negat orice implicare. Acuzele și contestările s-au întretăiat ca mingile de ping-pong, făcând ca orice idee de vinovăție sau nevinovăție să pară un simplu moft.

— Scârbele-astea iar ne-o trag, i-am spus ministrului în dimineața respectivă, în timpul unei binemeritate pauze de pișare, din lunga procesiune de discursuri.

Cum prințul-moștenitor al Arabiei Saudite și premierul pakistanez ocupaseră cabinele toaletei mai bine de un sfert de oră, eu și ministrul meu, ignorând edictele religiei noastre, n-am avut ce face, decât să recurgem la pisoare. Stăteam unul lângă altul, într-un șir lung de bărbați în costume închise la culoare, având în buzunarele de la piept pașapoartele unor națiuni adversare, dar cu toții întorși cu fețele către perete, ca un pluton de execuție, oftând la unison a ușurare.

— Ferm, dar cu deschidere, a zis ministrul. Numai așa se poate ajunge la un rezultat oarecare.

— Știți ce altceva mai e ferm, dar cu deschidere? l-am întrebat, ridicându-mi fermoarul.

S-a uitat la mine amuzat, prin oglindă, în timp ce se spăla pe mâini. Cât îl invidiam, pe ministru, pentru stăpânirea de sine pe care o dovedea! Ținuse o alocuțiune atât de bine primită de Adunarea Generală, încât figura lui s-a lăfăit pe primele pagini ale ziarelor, în următoarele două zile. Avea și o față bună, care genera încredere, pentru că sugera că era familiarizat cu canonul occidental – de la Homer la Hemingway, de la Socrate la Slavoj Žižek. Discursul propriu-zis și dicția lui, la fel de contemplativă ca trăsăturile feței, erau măsurate, meditative și suficient de evazive, încât să sugereze o ambiguitate vecină cu misticismul. Presa i-a întors

pe toate părțile fiecare vorbă, de ziceai că vorbise nimeni altul decât Papa.

Ambasadorul rus era lângă noi, aplecat deasupra unei chiuvete, cu fața foarte aproape de oglindă, inspectând o pată neagră de pe nasul său de cazac. Te pomenești că-l bătuse prea tare soarele, cât stătuse în Crimeea, în vacanță. Am dat să-i spun exact așa, dar m-am abținut în ultima clipă. M-am gândit: lasă-l în pace, amărâțul. Probabil că nici el nu voia să fie acolo, cum nici noi nu voiam. Acea reuniune anuală a reprezentanților lumii întregi era ca un fel de încrucișare între balul de sfârșit de liceu și ziua Judecării de Apoi: făceam act de prezență cu toții și băteam câmpii, doar-doar scăpam de răfuiala finală, care ne-aștepta, mai limpede ca un far ce lumina o mare cufundată în beznă.

— A discuta cu americanii e ca și cum ai încerca să faci unt din apă, i-am spus ministrului. *Az āb kareh gereftan.*

— Răbdare, Hamid, a zis ministrul, în timp ce-și pieptăna barba de Van Dyke. Am stat de vorbă despre asta. Când o să-ncetezi să mai fii așa un cap înfierbântat?

— Tata-mi spunea *khorous jangi* – „cocoș de luptă”, i-am spus.

— Tatăl dumitale este un om înțelept, a zis ministrul.

— A fost, am zis eu.

Mi-am dat cu apă rece pe față, părându-mi-se grea cenușa tatălui meu, în buzunarul de la piept. Am închis ochii și parcă l-am revăzut, cum își bea ceaiul la fereastra bucătăriei noastre și citea ziarul de la prima până la ultima pagină, cum făcea de obicei – în fiecare dimineață. Tatăl meu era întotdeauna impecabil îmbrăcat – purta costum și cravată, chiar și-n zilele insuportabil de toride. Avea un aer de om

de lume – de lumea veche: știa cât de adânc să se încline, cât de frecvent să zâmbească, dacă și când să se lanseze într-o discuție ori să se retragă din ea. Doctor în Istoria Artei, profesor la Universitatea din Teheran o vreme, se purta cordial cu toți și apropiat cu nimeni. În jurul lui, plutea o melancolie constantă – atât de profundă, c-ar fi putut părea exersată –, care-l făcea să pară, în același timp, fragil și nepăsător. Era un om, din câte mi-l aminteam eu, întotdeauna singur.

Mai târziu, chiar și după ce primise un post de conducere în Ministerul Culturii, iar eșafodajul existenței lui se schimbbase, însingurarea îi rămăsese neștirbită. Zilele și nopțile lui, de-acum ocupate cu tot felul de întâlniri și dineuri, se constituiseră într-un coridor cu oglinzi, în care niciodată nu voia să intre pe de-a întregul. Când se întorcea, serile, acasă, parcă se strecura, din lumea de candelabre a miniștrilor și artiștilor, în camera lui cu sunete înfundate, scoțându-și numai pantofii și ciorapii. Se așeza la birou, în costum cu cravată și papuci, și lucra la un *magnum opus*¹ al lui, un compendiu de artă iraniană: pre-cucerire, post-cucerire, pre-modernă, modernă, post-modernă – și tot restul, tot ce fusese vreodată sau avea să fie. La ora cinei, din capul mesei, își lua familia la întrebări despre sticla sasaniană, olăria de Samarkand, miniaturile de Tahmasp sau picturile din cafenele. Mama nu-l băga în seamă. Fratele meu, Omid, și eu încercam să-i dăm satisfacție – și chiar să-l cucerim. Dar, la fel cum răspunsul corect nu se alegea cu nicio laudă, nici răspunsul greșit nu se lăsa cu vreo muștrare.

Demonstrații de pe trotuare îngreunau traficul. Niște siri-
eni. O sectă obscură chineză. Niște liberali americani, care

¹ „Operă măreață” (în lb. latină în original).

strigau, sus și tare, cântecul de lebadă al democrației. Și, cei mai bizari dintre toți, niște evrei ultraortodocși, care che-
mau la distrugerea Țării Sfinte.

— Ce revendicare mai e și *asta*? l-am întrebat pe ministru.

— Îl așteaptă pe Mesia, să vină odată să reconstruiască
Templul de la Ierusalim, a zis el, cu zâmbetul de cunoscător
care acceptă lumea întregă drept un carnaval, ceea ce și este.

Mi-ar fi plăcut să prelungesc discuția, dar l-am simțit
redevinind bățos, când și-a reluat schimbul de mesaje pe
telefon cu vechiul său prieten, fostul Secretar de Stat ame-
rican. Cât de mult ne lipsea tuturor omul ăla – ministrului,
mai mult decât oricui altcuiva.

— Doar un minian¹ de-americani de treabă s-au ivit în
timpul existenței noastre, am glumit. Și, cum au venit, așa
s-au și dus, precum cometa lui Halley².

Ministrul a încuviințat din cap, fără să râdă. A întrebat,
în schimb:

— Cum de unul ca dumneata știe ce-i un minian?

— Unul ca mine are multe vieți la activ, i-am răspuns,
fără să mă simt lezat.

Ministrul și-a reluat scrisul pe tastatura telefonului, cu
atitudinea febrilă a unui adolescent care încearcă să-și re-
încălzească o primă relație de amor.

Fiica mea, Golnaz, avea exact aceeași privire ultima oară când
o văzusem. Trecuseră trei ani din acea noapte blestemată,

¹ În religia iudaică, denumire dată unui grup de minimum zece adulți,
în general bărbați trecuți de vârsta de 13 ani, care trebuie să ia parte la
unele ritualuri, pentru ca ele să se poată desfășura conform uzanțelor.

² Cometă descoperită în 1758 de astronomul britanic Edmund Halley
(1656–1741), a cărei traiectorie o face să revină în apropierea Terrei la
fiecare 75–76 de ani, cu acele ocazii fiind observabilă cu ochiul liber.

în care se dusesse la maică-sa, Nușin, să locuiască împreună cu ea. Și eu nici măcar nu încercasem s-o împiedic. Faptul că-mi lăsasem fiica să plece fusese un gest de pură bunăvoință. Nici nu știam că sunt în stare de asta.

Cu Nușin, care mă părăsise cu cinci ani înainte ca fiica mea să procedeze la fel, mă purtasem incomparabil mai tăios. În scrisoarea de rămas-bun, pe care mi-o lăsase pe masa de mic-dejun, scrisese că trăitul cu mine era „ca și cum ai surzi câte puțin pe zi ce trece, până când îți dai seama, într-o bună zi, că strigătele păsărilor, dimineața, par să fie plânsetele unor copii din depărtare”. „Ce metaforă torturată”, îi spusese, cu scrisoarea în mână, ținându-mă după ea până în dormitor, unde stătusem și mă uitasem cum își înghesuia bluze, fuste și pantofi într-un geamantan. „Adică, zău așa, *strigătele păsărilor, dimineața, sunt ca plânsetele unor copii?* E caraghios...” Când își luase de pe umeras rochia bleu-pal, cu nasturii de piatra-lunii – cea pe care o purtase și la petrecerea de aniversare de demult, când împlinise Golnaz doi ani, când împreună făcuserăm un tort cu Pantera Roz pe el și ne crezuserăm fericiți –, avusesem senzația că viitorul nostru comun era o coardă care-mi plesnea mie în piept. „Nu se poate să-ți părăsești soțul chiar așa”, îi spusese, în timp ce-și trăgea cizmele de catifea neagră până la genunchi și-și închidea geamantanul verde, același pe care-l adusese și în prima și singura noastră călătorie de familie – o excursie la Isfahan.

O amintire cu noi trei mâncând înghețată sub coloanele pavilionului de acolo, Chehel Sotoun, îmi străpunsese inima, cu sentimentul pierderii care mă aștepta, la fel cum făcuse propria-mi reflecție în iazul vechiului palat al safavizilor, în după-masa cu pricina. Mă repezisem la ușa din față și-o

blocasem cu trupul meu masiv. „Tu nu ești soț”, îmi trântise Nușin, cu ochii ei negri, străpungători ca niște țepușe de spart gheața. „Ești doar un gardian cu verighetă” – după care mă dăduse la o parte, iar eu mă lăsasem dat. Auzind-o cum troncănea cu tocurile pe scări în jos – nici nu mai așteptase liftul –, îmi revenisem în simțiri și-i zbiaseram: „Du-te înapoi în iadul din care ai ieșit, dar ține minte că ți-ai văzut fata pentru ultima oară”. De pe scări, auzisem răbufnind un urlet straniu, parcă sugrumat. Știa că legea era de partea mea.

Când plecase Nușin, Golnaz avea nouă ani și era pe punctul de a se vedea expulzată din copilărie. Îmi jurasem să-i ofer o viață bună. Îi făceam de mâncare, o duceam la cumpărături sau la film, o lăsam la școală în fiecare dimineață. Din când în când, îi mai și cântam. De multe ori mi se spusese că am o voce însuflețită, și-i oferisem, de câteva ori, cele mai bune imitații ale lui Darius¹, de care eram în stare – și pe care ea le găsea hilare. Într-o vreme, puneam la bătaie felul meu de a interpreta piesele lui Darius, ca să le seduc pe femei, dar asta fusese într-o viață precedentă. Nu mă deranja să fi trecut de la statutul de seducător la cel de caraghios – doar în asta și consta natura timpului, că trecea. De multe ori, după ce spălam vasele împreună și le puneam la locurile lor, ne așezam la masa din bucătărie: Golnaz își termina temele pentru a doua zi, în timp ce eu, privindu-i fix chipul în formă de inimă, eram copleșit de gândul că urma s-o pierd. Când îmi ura noapte-bună, o sărutam pe creștetul capului, reamintindu-mi, de fiecare dată, ca și cum ar

¹ Darius Eghbali (n. 1951), interpret vocal iranian.

fi fost pentru prima oară, că era posibil ca bunătatea chiar să existe pe pământ. A pudră de talc mirosea, și-a miere, a vanilie și sare. Țsta era mirosul ei, și la fel mirosise și Nușin, mama ei. Uneori, nopțile, când nu puteam să dorm, intram în camera fetei pe vârfuri și mă puneam în genunchi lângă patul ei, ca un bandit, adulmecându-i capul, după care, la un moment dat, mă întorceam în scorțoșenia propriilor mele așternuturi apretate. Eram obsedat de curățenie în zilele acelea și-i ceream, de fiecare dată, menajerei să-mi lase mie să spăl rufe murdare. Numai că, în loc să folosesc mașina de spălat, umpleam cada și puneam lucrurile la înmuiat în leșie, frecând și bătând pânzeturile soioase, de parcă aș fi fost o spălătoareasă din vremuri de demult, de la marginea râului, care freca nu numai cu apă și săpun, ci și cu cenușă, doar-doar scoteam și amintirile din acele rufe.

Sirenele au început să urle, și 42nd Street s-a eliberat, în sfârșit. Cu toții am traversat-o, limuzină după limuzină, îndreptându-ne spre hoteluri. De la fereastra fumurie, rezistentă la gloanțe, a Mercedesului negru ca tăciunele, mă uitam la pietoni, cum se opinteau să-și croiască drum prin metropola vremelnice ocupată. *Așa le trebuie*, mă gândeam. *Să se chinuie și ei câteva zile, ca tot restul lumii.* Adevărul era că partea mea preferată, din acea călătorie, o reprezenta chiar plimbarrea cu o mașină atât de puternică. *Măchin-e-zanbour assal*, îmi spuneam, adică un fel de „mașina noastră ca o matcă”, fiindcă îmi reamintea de o jucărie pe care o avusesem în copilărie. Pe-atunci, demult de tot, fratele meu și eu aveam o colecție de mașinuțe. Printre ele, era și una prelungă, neagră, un Chrysler Imperial modelat după mașina din serialul

de televiziune *Viespea Verde*¹, cu o regină a albinelor maiestruoasă pe capotă, cu ferestrele de-o nuanță de verde, cu un grătar de radiator, care se ridica și scotea la iveală o rachetă roșie și cu un portbagaj din care, odată deschis, se înălța o antenă radar. Pe bancheta din spate, stătea o figurină care înfățișa *Viespea Verde* țintind cu pistolul, iar la volan se afla Kato, asistentul eroului. Era o jucărie grozavă, pe care o iubeam în egală măsură, fratele meu și eu, deși din motive diferite: pe mine, mă obsedau grătarul mobil și racheta de sub el, în timp ce Omid adora *viespea* fixată de carcasa neagră, lucioasă. „Albina te conduce spre stup”, zicea Omid iar și iar, în timp ce sucea mașinuța printre arabescurile covorului de mătase originar din Kașan, vechi de un secol, din camera noastră, moștenire de la o rudă bogată din partea mamei. Bietul Omid. Credea că lucrurile pot fi mai bune. Probabil că nici n-ar fi putut altfel, purtând un asemenea nume: Omid, care înseamnă „speranță”.

Am ajuns la hotel cu ministrul. Recepționistul – un tânăr într-un costum elegant bleumarin, fără îndoială absolvent al școlii elvețiene de hotelieri – ne-a informat că ne lăsaseră, cel puțin zece persoane, un snop de stegulețe în miniatură, inscripționate cu mesaje. În timp ce ministrul îi puneă întrebări despre acei vizitatori, eu am remarcat butonii de la manșete ai tânărului recepționist, care aveau ca model chipul lui Mao reprezentat în stil Andy Warhol – o tușă de ironie în ținuta lui, altminteri severă.

¹ *The Green Hornet*, titlul unui serial de televiziune difuzat în anii 1966–1967 în Statele Unite. În rolul personajului Kato, menționat mai jos, apărea Bruce Lee, care-și scotea în evidență calitățile de practicant al artelor marțiale.

Ne-a înmânat stegulețele. Erau din varianta veche, cu un leu de aur și-un soare în mijloc, iar mesajele erau de genul: „Jos cu diavolul!” sau „Într-o bună zi, prințul va reveni”¹ și alte asemenea bazaconii. Dintre toate facțiunile care scindau națiunea noastră, cei mai jalnici erau regaliștii.

Pe drumul către lift, ministrul mi-a fixat un steguleț după ureche, ca pe un trandafir. I-am înfipt unul și eu în coama de păr de pe cap, și am izbucnit amândoi în râs.

— Ne vedem la cină, mai târziu? m-a întreat.

Am declinat propunerea. I-am spus că eram obosit, ceea ce chiar așa era. La fel de adevărat însă era că nu-mi doream decât să beau ceva la bar de unul singur, ceea ce nu se putea, bineînțeles. Cu toate că stăteam într-un hotel discret – i se spunea „de nișă”, în broșurile de prezentare –, ca un delegat al Republicii Islamice să fi fost zărit cu vreun pahar de gin în mână, la barul hotelului, era de natură să creeze nici mai mult, nici mai puțin, decât un scandal internațional.

La mine în cameră, de unul singur fiind, m-am așezat pe patul matrimonial. Am stat așa zece minute bune, fără să fac nimic, uitându-mă în gol spre perete și gândindu-mă că vizita în care mă aflam, la New York, mă făcea să mă simt, realmente, ca și cum aș fi fost băgat la închisoare, numai că într-o celulă mai frumos decorată: pereții tapetați cu flori de crin, tăblia patului vopsită sidefiu și drapată, peste un pat model vechi de mahon, oglinda în ramă aurie, candelabru

¹ E vorba de prințul moștenitor Reza, fiul Șahului Mohammad Reza Pahlavi, care a plecat în autoexil în ianuarie 1979, pentru a lăsa ca tulburările civile și politice să se liniștească. După o lună, în februarie 1979, republica islamică a luat locul monarhiei în Iran, dar Șahul, care a murit în Egipt, în anul următor, 1980, nu a abdicat, așa încât fiul său ar putea emite pretenții asupra tronului (să „revină”).

cu cristaluri – totul cu intenția de a crea un efect rococo. Asta, de parcă viața dinaintea electricității ar fi fost ceva demn de a fi reprodus. Era genul de cameră în care mama mea s-ar fi dat peste cap să fie cazată, pe vremea când eram și noi o familie încă nedestrămată și călătoream cu toții în locuri precum Paris, Roma și Barcelona. Tânjea după orice era cât de cât continental, mama mea, educată în Elveția, care pretindea c-ar fi avut o descendență regală. În acea dimineață de vară din 1979, când ei trei – mama, tatăl meu și Omid – se îndreptau spre aeroport, să prindă ceea ce avea să fie zborul de salvare pentru ei, cel care-i scotea din Teheran pentru totdeauna, ea își tot frângea mâinile pline de bijuterii și zicea întruna: „Când te gândești că o descendentă a dinastiei Qajar-ilor ajunge să fugă din propria ei țară, cu nimic altceva, decât o valiză... ce scandalos...” Iar eu, care stăteam pe bancheta din spate a mașinii, lângă Omid, și-i însoțeam la aeroport, chiar dacă mă număraseram, cu doar câteva luni mai înainte, printre toți acei revoluționari nebărbieriți și cu tururile nădragilor atârându-le, în timp ce dădeau foc străzilor din orașul nostru, îi spuseseam ceea ce de ani buni crăpa fierea-n mine să-i spun mamei mele: „Mamă, tu și-ncă juma’ de Iran sunteți de neam regal și vă trageți din Qajar-i. La urma urmei, orice rege din acea dinastie a Qajar-ilor avea un harem întreg, ticsit de curve!”

După așa ceva, nu ne mai vorbiserăm. Până în săptămâna dinaintea călătoriei mele la New York. Atunci, într-una din zile, mă sunase dis-de-dimineață la Minister. Când ridicasem receptorul, îmi spusese, ca o străină:

— Pot să vorbesc cu *aghaye* – domnia-sa – Hamid Mozaffarian?

Între ea și mine se înălțau valize, frontiere și zidul de piatră a vreo patru decenii. Radioul mergea, cu știrile de dimineață de la Radio Teheran; în acel moment, era o reclamă despre beneficiile pentru sănătate ale nucșoarei. Închisesem aparatul și rămăsesem așa, ținând receptorul la ureche și tăcând, o vreme care mi se păruse foarte îndelungată. Probabil că și ea mă recunoscuse, chiar și fără să spun eu nimic, fiindcă tot ea îmi vorbise:

— Sunt mama ta, Monir – de parcă i-aș fi uitat până și numele.

Când îmi spusese că tatăl meu murise – că se prăbușise din picioare, de un atac de cord, în timpul unei plimbări de dimineață pe malul fluviului –, la început, nu simțisem nimic.

— Ce fluviu? o întrebasem, fără să știu de ce ar fi contat un asemenea detaliu.

— *East River*, zisese ea. La un cvartal de apartamentul nostru de la New York.

Realitatea faptului că nu mă gândisem niciodată cât de cât precis, în aproape patru decenii, la cum va fi arătat viața rudelor mele cele mai apropiate, începuse brusc să mă cuprindă, ca o durere care se cerea întreruptă, așa că voisem să aflu de la ea:

— Și ce vrei, în cazul ăsta?

Își dresese glasul cu nervozitatea cuiva care se pregătea să rostească un discurs dinainte pregătit – auzisem deja multe asemenea discursuri, la viața mea.

— Ce vreau este să te-ntâlnești cu fratele tău, când vii în vizită la New York, îmi spusese. El o să-ți dea cenușa tatălui tău, pe care te rog s-o duci înapoi cu tine-n Iran. A fost ultima și, ca să-ți spun drept, singura dorință a tatălui vostru.

Abia dacă dormisem două ceasuri în noaptea dinainte. Insomnia pusese iar stăpânire pe mine, și-mi petrecusem orele de nesomn citind *Reflecțiile asupra umanității*, ale lui Ali Șariati¹, una dintre cărțile pe care le păstrasem din zilele mele revoluționare. Țineam receptorul strâns în mână și mă uitam la un lucrător care se afla în dreptul ferestrei mele, pe dinafară: se bălăbănea cu o schelă mobilă și găurea cornul ciobit al capului de taur în stil ahemenid, care forma o porțiune a capitelului uneia dintre coloanele porticului. Îmi plesnea capul.

Mă bucuram că mama mea îmi luase urma până tocmai la minister și că știa că postul meu de acolo se numea Delegat Însărcinat cu Afacerile Europene și Americane. Pe de altă parte, mai mult ca sigur, motivul ei nu era că-i fusese dor, ci că avea nevoie de mine. Luasem o înghițitură din sticla fără etichetă, pe care o păstram sub birou. Băutura îmi străpunsese parcă toate mațele și avusese darul să mă mai liniștească. Îi spusese:

— Incinerarea contravine religiei. Știi asta.

— Aoleu, termină cu prostiile! îmi întorsese ea vorba, calmul bine exersat începând să-și arate primele fisuri. Dorința lui a fost să fie îngropat acolo, în patria lui de origine, și ăsta-i modul cel mai simplu în care se poate face așa ceva. Și-n testament și-a trecut dorința.

— Știi ce se-ntâmplă, dacă sunt prins? îi șoptisem în receptor. Îmi pierd postul de la minister, și Dumnezeu știe ce mai pățesc. Chiar și faptul că m-ai sunat aici a fost extrem de nechibzuit.

¹ Ali Șariati Mazinani (1933–1977), sociolog și revoluționar iranian, supranumit „ideologul revoluției din Iran”.

— Unde altundeva era să te sun? Ce, știi eu cumva unde locuiești? Luase și ea o sorbitură din ceva, după care continuase, pe un ton de poruncă maternă: Un singur lucru-ți cer să faci pentru noi.

Un *singur* lucru. Se vede că uitase nenumăratele lucruri pe care le făcusem pentru ei, până îmi descoperisem propria cauză și mă eliberasem – cum urmasem școlile pe care *ei* mi le aleseseră, îmi făcusem prietenii cu care fuseseră *ei* de acord, vorbisem așa cum doriseră *ei*, citisem ce-mi spusese *ei* să citesc, mâncasem ce și cum îmi comandaseră *ei*, mă și pișasem când îmi dăduseră voie, cântasem la pian când îmi ceruseră, îi însoțisem la dineurile de socializare de la Clubul Ofițerilor și la Chattanooga, cluburile alea de noapte, unde-mi înzorzonasem vorbirea cu tot felul de cuvinte franțuzești sau italienești, pasămite băgate la-ntâmplare. Deși nu era nimic întâmplător în tot ce făceam. Totul făcea parte din planul de ansamblu, din acea credință oarbă în urcușul treptat către o stratosferă socială mai înaltă chiar decât celebrul Turn Babel¹. Lăsând la o parte iritarea care mă cuprinsese, eram însuflețit, în secret, de faptul că timpul nu erodase maniera poruncitoare de a fi a mamei mele. Și, poate din cauza unui respect filial, care mai sălășluia încă în sufletul meu, ca un câine bătrân, orb și uitat, zisesem:

— Foarte bine. O să-i îndeplinesc ultima dorință lui *bābā*.

— Mai e ceva, îmi spusese ea. O să fie un dineu comemorativ, la care te-aș ruga să iei parte.

— O să fiu tot timpul reținut la reuniuni.

¹ Turn menționat în cartea *Genezei*, cap. 11, pe care oamenii îl construiesc din dorința de a putea să ajungă până la cer. Dar Dumnezeu, văzându-le intenția, le „amestecă limbile”, făcându-i să nu se mai înțeleagă între ei și să nu-și poată duce lucrarea până la capăt.

— Nu poți să-ți faci timp, să iei parte la un dineu în memoria tatălui tău?

— Bine, zisesem eu – și-amândoi tăcuserăm, niciunul nevrând să fie cel sau cea care-și lua rămas-bun.

Mă uitasem afară, pe fereastra biroului meu, la Piața Mașgh, unde scliceau stropii de la ploaia de dimineață. Un băiat trecuse pe o bicicletă care se cam împleticea pe roți. Purta un tricou cu un personaj de benzi desenate, unul verde, pe care eram prea bătrân ca să-l mai recunosc. Îmi amintisem că mama mea își făcuse un obicei din a veni să mă ia de la școală, în fiecare joi, cu câte un volum nou din *Aventurile lui Tintin*, care avea să-mi țină companie tot sfârșitul de săptămână care urma.

— Bine, asta-i tot, îmi spusese.

— Așteaptă, zisesem eu.

— Nu te-ntinde mai mult decât e nevoie, zisesse ea. Sunt recunoscătoare c-ai fost de acord să iei cenușa cu tine înapoi și să participi la dineu – iar, după o lungă pauză, continuase: L-am însoțit ani de zile pe tatăl vostru, la plimbările lui. Nu și-n ultimul an, din cauza durerilor mele cu artrita.

Zisese „cu artrita”, de parcă eu aș fi fost parte din viața ei neîntrerupt și-aș fi fost la curent cu toate nefericirile care o încercau.

— Adică era singur, când s-a prăbușit? voisem să verific.

— Da, era singur. L-a găsit un alergător și-a chemat o ambulanță. Numai după două ceasuri am fost anunțată de la spital – și-o auzisem aprinzându-și o țigară. Închipuie-ți, să fie găsit așa lângă fluviu, de parcă n-ar fi avut pe nimeni.

Nu zisesem nimic.

— Ai familie? ținuse mama mea să știe.

— O fiică, îi spusese, lăsând la o parte faptul că n-o mai văzusem, pe fiica respectivă, de trei ani. Se numește Golnaz.

— Bine. Bravo ție, zisese mama mea, și închisese telefonul.

În calitatea mea de fiu mai mare al răposatului, se cuvenea să mă prezint acolo într-o atitudine corespunzător de îndoliată. Nimic nu s-ar fi potrivit mai deschis la culoare decât gri-fer. Bleumarin, în cel mai rău caz. Aveam trei costume bune, toate de culori deschise. Mi-a trecut prin minte să-i cer ministrului să-mi împrumute un costum, dar el era mai scund ca mine cu un cap, și-apoi, ultimul lucru pe care mi-l doream era să-l amestec și pe el în dramoleta mea de familie. Nu-i vorbisem niciodată despre părinții mei, decât atunci când îi dădusem genul de informații care puteau fi găsite, fără dificultate, într-un dosar guvernamental: numele, datele nașterilor, datele dispariției, lucruri de-astea. Preocuparea legată de ținuta corespunzătoare avea să-mi îngreuneze pregătirile pentru vizita la New York. Mai aveam de revizuit discursul ministrului din plenul Adunării Generale și de alcătuit o selecție de cărți, în concordanță cu obiceiul nostru de a citi câte un volum inspirat de fiecare metropolă pe care o vizitam. Fusese ideea ministrului, ca nu cumva, zisese el, să devenim „niște strânge-mâini cu creiere de bibilică”, și acelea contaminate numai cu manifeste și rezoluții. Drept care, la Paris citiserăm din Balzac – *Moș Goriot* –, iar la Roma, un volum de poezii de Pasolini¹. Pentru New York, nu făcusem încă o alegere anume. Fiind metropola care-mi

¹ Pier Paolo Pasolini (1922–1975), regizor de film și poet italian, care s-a distins și în posturi conexe: actor de film, prozator, dramaturg. A făcut și politică, devenind o figură controversată a scenei italiene, și a murit asasinat.

înghițise familia, New Yorkul mi se părea cel mai rău-prevestitor loc de pe pământ – și ca nici un altul de iluzoriu.

Până la urmă, am decis: mi-am cumpărat un costum de un gri oțelit, pe care nu mi-l puteam permite, și-am optat pentru *Lumea subterană*¹ a lui Don DeLillo, un roman la fel de intimidant, de strălucit și de sinistru, ca orașul pe care mergeam să-l vizităm.

Așteptându-l pe Omid la intersecția 43rd Street cu First Avenue, m-așteptam, nu știu nici eu de ce, să-l revăd pe frățiorul pe care-l văzusem ultima oară sub luminile fluorescente ale aeroportului Mehrabad, arătând ca un băiat sensibil și mult mai tânăr decât cei șaisprezece ani, câți avea. Când l-am văzut apropiindu-se, m-am cutremurat, dar nu fiindcă ar fi semănat și acum cu băiatul de atunci – nu, ci fiindcă părea să fie o replică a tatălui meu, așa cum îl văzusem ultima oară: un bărbat de vârstă mijlocie, chipeș încă, dar cam cu burtă, înalt și fisurat pe dinăuntru, ca o coloană grecească, amintind parcă de cine știe ce tărâm al unei grandori expirate. Mi-am dat seama, după cum cerceta cu privirea, că nu mă recunoscuse din primul moment, ceea ce nu m-a surprins.

După ce-mi lăsasem fiica să iasă pe vârfuri din viața mea, începusem să mă transform și fizic. Părul îmi căzuse, mai întâi în fire numărabile, apoi în smocuri, atât de rapid, încât încetasem să mă mai lamentez pentru pierderea fiecărei şuvițe și mă apucasem să recit elogii colective, cum faci când te afli înaintea unei gropi comune. După ce pierdusem destul de mult din păr, mă hotărâsem să mă rad în cap cu totul. Nu știu exact când începusem să pierd și din greutate – atât

¹ *Underworld*, roman din 1997 al lui Don DeLillo (n. 1936).

de preocupat eram de căderea părului –, dar țin minte c-am ieșit de sub duș, într-o dimineață, și am rămas interzis, uitându-mă la bărbatul care-mi întorcea privirea din oglinda cuprinsă de aburi a băii: înalt, lat în umeri, cu ochi negri adânciți în găvane cenușii ca niște pătrare de lună, capul chilug și nici măcar un gram de grăsime în exces – adică, un individ bine făcut și revoltat.

— Omid! am strigat, peste vacarmul de la ora prânzului, din mijlocul Manhattan-ului. Omid! Omid...!

Faptul de a-i repeta numele iar și iar mi-a dat un sentiment de ușurare, de parcă ar fi fost un refren pe care mi-l reamintisem dintr-odată. Când m-a zărit, a înghețat pentru o clipă, după care, toată fața i s-a luminat. A venit către mine, cu o vagă reținere. Ne-am oprit față-n față, amândoi stânjeniți, în timp ce reporterii și cameramanii lor treceau pe lângă noi în și din toate direcțiile, vizibil deranjați de momentul nostru de inacțiune, în toiul unei frenezii de asemenea proporții. Ne-am întins brațele unul către celălalt, și eu, dacă aș fi fost un om religios, aș fi zis că nu trăisem niciodată mai profund experiența de a mă apropia de Dumnezeu. Am avut o senzație de absolută atemporalitate, că nimic din ce fusese până atunci și nimic din ce avea să fie de atunci înainte nu conta. Numai momentul respectiv.

— Vrei să ne-așezăm undeva? m-a întrebat. Ai mâncat de prânz?

De la o vinărie din apropiere, ne-am luat sandviciuri de curcan. Omid mi-a spus că, în mod normal, am fi putut merge la „Băieții Halal”, două străzi mai sus, dar, din cauza lucrărilor Adunării Generale, toate localurile propriu-zise fuseseră obligate să închidă.

— „Băieții Halal¹”? am verificat, dacă auzisem bine.

— Nu râde, mi-a spus. Și-au construit un imperiu, nu altceva, numai din chebap.

După o serie de pertractări cu cei de la biroul de siguranță, am reușit să fac rost de un permis de liberă-trecere pentru vizitatori, pe numele lui Omid. Ne-am găsit un colțișor discret în Grădina de Trandafiri, la umbra pavilionului Adunării Generale. Folia de aluminiu s-a mototolit când ne-am despachetat sandviциurile, erau între noi treizeci și opt de ani de vorbe nespuse. El a început. Mi-a povestit despre studiile lui de literatură, despre anii în care scrisese poezie, înainte să se apuce de traduceri, mai întâi din cele de gen literar, apoi, când se hotărâse, în sfârșit, să se căsătorească și avea nevoie de un venit ceva mai consistent și constant, din cele birocratice. În majoritatea cazurilor, traducea depoziții sub jurământ, pentru cei care depuneau cereri pentru cărți verzi de rezidență, și formulare de restituire a terenurilor, pentru cei care plecaseră din țara lor de atâta timp, încât nici limba nu i-o mai știau.

— Și mama? l-am întrebat.

— Cu viața ei, mi-a răspuns. Dar trăiește într-o bulă temporală. Stă, practic, toată noaptea și nu doarme, ca s-asculte niște discuri vechi de-ale lui Sattar și Guguş, în timp ce licitează pentru tot felul de ciudățenii pe e-Bay. Numai să vezi cum arată apartamentul în care stă. Are un set de farfuri de la gala din 1971, de la Persepolis, toate bancnotele și

¹ Termenul *halal* se referă, în limba arabă, la regulile de preparare a hranei, în special a cărnii, la musulmani. Este echivalentul termenului *koşer*, folosit de evrei.

monedele imaginabile, tăieturi din reviste cu zilele alea, ultime, din Panama și de la Cairo¹, un set de ceai, despre care vânzătorul s-a jurat că-i aparținuse lui Mozzaffar-al-din Șah Qajar, și o gravură cu argint gelatinat, a uneia dintre cele optzeci și patru de neveste ale lui Nasser-al-din Șah. Eu îi spun Palatul din Golestan apartamentului în care stă ea.

— *Bābā* n-a ridicat obiecții?

— *Bābā* și-a pierdut capacitatea de a mai obiecta, mi-a spus Omid. Mai ales în ultimul an de viață.

Când l-am întrebat despre nevasta lui și copil, s-a întunecat la față.

— Am divorțat, a zis. M-a lăsat fără nimic. Tot ce fac, în prezent, este să lucrez și să plătesc pensie alimentară. Și, practic, nici nu-mi văd fiul.

— E americană, fosta ta soție? l-am întrebat.

— Nu, mi-a spus. E fata unui dezvoltator imobiliar iranian din Los Angeles. Nu știu de ce nu i-a fost de ajuns averea propriei familii. I-a trebuit și amărăta mea de leafă de traducător. Și tu? m-a întrebat. Ce-ai mai făcut, de când te-am lăsat la aeroport, acolo? Am auzit zvonuri... Sunt adevărate?

— Nu știu ce-ați auzit voi, am zis.

— Zvonuri despre postul tău de la-nchisoare, a zis Omid. Vorbea lumea că lucrezi la Ministerul Informațiilor, că te făcuseși anchetator.

— A fost mai complicat, i-am spus.

— Hamid, erau adevărate zvonurile?

— Da, probabil că erau adevărate, am zis.

¹ E vorba de viața din exil a ultimului șah, Mohammad Reza Pahlavi, care a locuit o vreme în Statele Unite, apoi în Panama și Egipt, unde a și murit, în 1980.

Am rămas multă vreme în tăcere amândoi, cu sandviciurile în poală, pe jumătate mâncate, ca doi adolescenți timizi, în pauza de prânz, în curtea școlii. Mă temeam să nu ne fotografieze careva pentru vreo completare amuzantă la știrile dure ale zilei: *Până și-n Republica Islamică se nasc ființe umane!* Ar fi fost genul de contribuție care le place americanilor atât de mult, să-și illustreze autoproclamata capacitate de a vedea umanitatea chiar și la dușmanii lor și, făcând asta, să-și confirme lor înșiși propria mărinimie din suflete.

— Ce s-a întâmplat cu tine? a vrut să știe Omid.

— Nu știu, am zis. Cred c-am avut intenții bune.

— Chiar ai avut?

— Da, măcar la-nceput.

— Și mai târziu?

— Mai târziu, lucrurile s-au schimbat în altceva.

M-am uitat în sus, la cerul de septembrie. Ziua senină de toamnă mă făcea să-mi amintesc de Teheranul dinaintea poluării.

— Cu toții facem, în oricare moment, ceea ce trebuie să facem, a zis Omid. *Tout comprendre, c'est tout pardonner* – Să-nțelegi totul înseamnă să ierți totul, a continuat el, citând vechiul proverb.

Clemența lui Omid a ieșit la suprafață atât de rapid, încât am bănuțit că nu era sinceră – mi-am închipuit că era un aforism adoptat de el, ca să se apere de supărările pe care i le provocase lumea. Într-un târziu, s-a uitat la ceasul de la mână și a scos din buzunar o cutiuță de bomboane mentolate.

— Uite, aici ai cenușa lui *bābā*, mi-a spus.

— Atât? Asta-i tot ce-a rămas din *bābā*? M-așteptam la vreo urnă de cositor.

— *Khar nasho* – nu fi tâmpit! a zis Omid. Vrei să te-ntorci la Teheran cărând o urnă de zece kile, cu oase și cenușă umană? Bineînțeles că nu e tot aici.

— Da' restul unde e? l-am întrebat, cuprins iar de obișnuita mea indignare. Un trup mort trebuie să rămână întreg, am adăugat, cu aerul de autoritate al unui om sfânt. Ai comis un păcat, împărțindu-l așa pe bietul om.

— Pe bietul om? a exclamat el. Unde-ai fost, nenorocitele, toți anii ăștia, cât a mai trăit „bietul om”?

Vocea lui era pe punctul de a-și pierde reținerea îndelung exersată.

Nu dădea greș niciodată. Faci suficiente presiuni asupra oricui, și ajungi la esență. M-am uitat fix în ochii negri ai fratelui meu, imagini în oglindă ale ochilor mei, și-am zis:

— Cum rămâne cu *să-nțelegi totul și să ierți totul?*

În jurul nostru, au început să răsunе sirenele – o coloană de mașini părăsea clădirea.

— Președintele american, am zis. Tot discursul pe care l-a ținut azi-dimineață a fost împotriva noastră.

Mi-am adus aminte că, nu cu mulți ani în urmă, predecesorul actualului președinte și ministrul meu își dăduseră mâna pe holurile Adunării Generale, un eveniment nerepetat dinainte și cu atât mai spectaculos – la fel ca Vito Corleone¹ așezându-se confortabil, după toată vărsarea de sânge cu cele Cinci Familii.

— Uite ce este, a zis Omid. Vreau să lăsăm trecutul în urmă...

¹ Personaj din romanul *The Godfather* (*Nașul*, 1969), de Mario Puzo (1920–1999), și din trilogia de filme cu același titlu din anii 1972, 1974 și 1990, în regia lui Francis Ford Coppola (n. 1939).

— Dă-mi cutiuța de bomboane, i-am spus. Iau cenușa. După ce mi-a pus cutia în palmă, am întrebat: Unde s-o împrăștii?

— Unde și cum crezi că e mai bine. Abia ce-am aflat și noi că voia să fie-ngropat acolo.

— Nu-i văzuse nimeni testamentul?

— Testamentul lui a fost unul *mistic*, de genul care până la moartea persoanei rămâne sigilat.

— Era și de așteptat, de la *bābā*, s-aibă un testament *mistic*, am zis.

Omid a râs, a chicotit ca un băiețel, cum râdea el – un râs pe care i-l uitasem, dar care m-a luat cu asalt, pe nepregătite, reamintindu-mi de noi doi, într-o vară, pe plaja de la Babolsar, când am construit un castel de nisip, reprezentând cetatea Uruk a regelui Ghilgameș. Făceam asta, ca să-l impresionăm pe tatăl nostru, pe care-l fascina *Epopeea lui Ghilgameș*, o poveste mesopotamică despre camaraderie și regalitate, despre muritori și nemurire. Zicea că era cea mai veche scriere cunoscută și păstrată din istoria omenirii și, cu toate că era scrisă din perspectiva străvechilor noștri dușmani – care trăiau în Mesopotamia și aveau să devină arabi, într-o bună zi –, ne citea din ea seară de seară, spunându-ne, iar și iar, povestea puternicului rege, dar și tiran, care descoperise bunătatea și, în cele din urmă, înțelepciunea, prin intermediul morții bunului său prieten, Enkidu. În acea zi de vară, Omid și eu, exaltați de orele de libertate, pe care urma să le petrecem scaldându-ne în soare, am cărat găletușe de apă de mare de la răsărit până spre apus, modelând locuințele, crângul de curmali, groapa de argilă, chiar și templul zeiței Iștar, crezând că aveam să trăim veșnic împreună, în interiorul castelului nostru de nisip.

— Omid, i-am spus, întoarce-te la Teheran. E diferit acum. Se-ntâmplă atât de multe, se mișcă-n toate direcțiile. O fi urât, orașul, o fi sălbatic, dar e și viu, iar prin sălbăticia lui, îți aminteste și ție că ești viu. Tu și toți cei ca tine – care ați plecat și n-ați mai venit înapoi – sunteți încremeniți în timp. Aveți o amintire finală, pe care v-o tot rostogoliți în minte. Și-ați adus pe lume deja o nouă generație, care nu știe nimic despre locurile de unde se trage, decât că mai mănâncă, la câțva timp o dată, câte un chebap cu vreo rudă, într-un restaurant oarecare de la New York sau Los Angeles, cu câte un disc al unei foste vedete a muzicii pop iraniene cântându-le, ca să le reamintească te miri ce. Pe tine, de pildă, ce te reține aici?

— Nimic, în afară de timp, a zis Omid. Prea mult a trecut. E ca o cezură într-un poem. Odată ce dai peste o asemenea spărtură într-un vers, nu te mai poți întoarce înapoi.

— Când te-ai făcut poet? l-am întrebat.

Ne-am despărțit, cu promisiunea să recuperăm timpul pierdut, începând cu prânzul de a doua zi. Când a ieșit pe poarta sediului Națiunilor Unite, și-a ridicat o mână și m-a salutat ca un vulcanian¹, așa cum făcea și când eram băieți, apoi s-a dizolvat în mulțimea care popula First Avenue. Am rămas cu acea cutiuță de tinichea, pe care o simțeam rece în palmă. Tatăl meu.

¹ Locuitor al planetei Vulcan, din suita de seriale *science-fiction* de televiziune *Star Trek* (textual: „Drumul stelelor”), demarate în anii 1960, și din seria de filme de lung-metraj cu același titlu. Cel mai celebru vulcanian din toată această filmografie a fost Spock. Salutul tipic vulcanian constă în a-i arăta celuilalt patru degete de la mână (arătător, mijlociu, inelar și mic) despărțite două-câte-două, în formă de V, rostind formula: „Trăiește mult și prosperă”.